

Asia

Komission kuuleminen: sisämarkkinoiden hätäapuväline

Kokous

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio on valmistelemaan aloitetta sisämarkkinoiden hätäapuvälineestä, joka on tarkoitus antaa kesän 2022 aikana.

Komissio on avannut kannanottopyynnön vaikutustenarviointia varten sekä julkisen kuulemisen. Komission kannanottopyynnön ja julkisen kuulemisen tarkoituksena on kerätä palautetta sisämarkkinoiden toiminnanhäiriöistä, niiden laajuudesta kriisitilanteessa sekä mahdollisista ratkaisuvaihtoehdoista ja niiden todennäköisistä vaikutuksista. Kuulemisen määräaika on 11.5.2022. Kuuleminen sisältää kysymyspatteriston, jossa on erityisesti sidosryhmille kuten talouden toimijoille suunnattuja kysymyksiä.

Tässä muistiossa esitettyä Suomen kantaa on tarkoitus hyödyntää vaikuttamisessa komission valmistelemaan aloitteeseen. Suomen lopullinen kanta määritellään mahdollisen ehdotuksen sisällön täsmentyessä.

Suomen kanta

Sisämarkkinoiden toimivuus on lähtökohta eurooppalaisten yritysten kilpailukyvyille ja talouden toipumiselle. Poikkeustilanteissa on erityisen tärkeää varmistaa, että tavarat ja palvelut liikkuvat sisämarkkinoilla. Tämä edellyttää nykyisten sisämarkkinasääntöjen tehokasta täytäntöönpanoa ja esteiden poistamista. Suomi korostaa, että sisämarkkinoiden kriisinkestävyttä on tärkeä vahvistaa huomioiden erityyppisten kriisien vaikutukset. Suomi katsoo, että EU:n kriisinsietokykyä tulee kehittää tavalla, joka edistää talouden uudistumista ja turvaa tasapuoliset toimintaedellytykset sisämarkkinoilla. Kokonaisuuden valmistelussa on huomioitava myös kauppapolitiikka ja yhteistyö kolmansien maiden kanssa. Suomi korostaa myös yksityisen ja kolmannen sektorin sekä teollisuuden keskeistä merkitystä varautumisessa sekä erilaisiin kysynnän ja tarjonnan häiriöihin vastaamisessa. Unionin tason yhteinen varautuminen kriiseihin ei myöskään korvaa tai rajoita jokaisen jäsenmaan vastuuta omasta kansallisesta varautumisestaan.

Suomen näkemyksen mukaan sen sijaan että välineestä tulisi pysyvä työkalu strategisten riippuvuuksien ratkaisuun, painopisteenä tulee olla sisämarkkinoiden toiminnan

turvaaminen kriisitilanteissa erityisesti koska pandemian aikana havaittiin sisämarkkinoita koskevia rajoituksia. Suomi tukee toimenpiteitä, joilla selkeytetään nykyisiä säädöksiä sekä annetaan ohjeistuksia käytössä olevista toimenpiteistä kriisitilanteissa.

Välineen toimenpiteiden tulee olla tarkkarajaisia, selkeitä, suhteellisia sekä ajallisesti rajattuja. Välineen käyttöönotossa ja käytössä on tärkeä löytää tasapaino mekanismin tehokkuuden ja oikeasuhtaisuuden välillä. Jäsenvaltioiden vaikutusmahdollisuudet kriisimekanismin käyttöönotossa ja käytössä on turvattava. Välineen tulee olla huolellisesti yhteensovitettu sekä yhteentoimiva olemassa olevien työkalujen ja käynnissä olevien aloitteiden kanssa. Suomi suhtautuu varauksellisesti ehdotukseen ensisijaisiksi luokitelluista tilauksista. Valmistelussa tulee arvioida tarkasti suhdetta muuhun unionin sääntelyyn ja kansainväliseen oikeuteen.

Suomi tukee tavoitetta vahvistaa koordinaatiota, yhteistyötä ja tietojenvaihtoa EU-toimielinten, jäsenvaltioiden ja sidosryhmien välillä erityisesti koska tiedonsaataavuus oli haaste pandemian aikana. On kuitenkin huolehdittava, että toimista kuten seurannasta ja tiedonkeräämisestä ei aiheudu suhteetonta hallinnollista taakkaa talouden toimijoille tai viranomaisille. Lisäksi päällekkäisyyksiä eri toimenpiteiden välillä tulee välttää. Työkalut kuten ilmoitusmenettelyt ovat tärkeitä vapaan liikkuvuuden edistämiseksi ja tietojenvaihdon kannalta.

Välineen käytön edellytyksenä tulee olla selkeä yhteinen määritelmä kriisistä ja sen tulee olla joustava erityyppisiin kriiseihin. Suomi katsoo, että tulevan ehdotuksen pitää perustua laadukkaaseen vaikutustenarviointiin ja kattavaan analyysiin eri kriisien vaikutuksista sisämarkkinoiden toimintaan.

Pääasiallinen sisältö

Sisämarkkinoiden hätäapuvälinettä koskevan aloitteen käynnistäminen julkaistiin 5.5.2021 tiedonannon (KOM (2021) 350 lopullinen); *vuoden 2020 teollisuusstrategian päivittäminen – vahvemmat sisämarkkinat Euroopan elpymistä varten* yhteydessä. Komission kannanottopyynnön ja julkisen kuulemisen tarkoituksena on kerätä palautetta sisämarkkinoiden toiminnan häiriöistä ja niiden laajuudesta kriisitilanteessa sekä mahdollisista ratkaisuvaihtoehdoista ja niiden todennäköisistä vaikutuksista. Kannanottopyynnön ja kuulemisen määräaika on 11.5.2022.

Kannanottopyynnössä on korostettu, että COVID-19 pandemia ja Ukrainan kriisi on paljastanut sisämarkkinoiden rakenteellisia ongelmia. Aloitteen tavoitteena on vahvistaa sisämarkkinoiden kriisinsietokykyä, varmistaa sisämarkkinoiden toiminta kriisitilanteissa sekä varautua erityyppisiin kriiseihin sekä kysynnän ja tarjonnan häiriöihin. Lisäksi tavoitteena on tunnistaa julkisen politiikan toimenpiteitä, joilla voidaan tukea teollisuuden pyrkimyksiä vähentää riippuvuuksia sekä kehittää strategista kapasiteettia esimerkiksi kysynnän ja tarjonnan monipuolistamisella. Instrumentti täydentää EU:n olemassa olevia sekä uusia aloitteita ja mekanismeja, kuten terveysalan hätätilanteiden valmiusviranomaista (HERA), liikenteen varautumissuunnitelmaa, Euroopan elintarviketurvan kriisivalmius- ja kriisinhallintamekanismeja (EFSCM), Schengen rajasaännösten uudistamista, poliittisen kriisitoiminnan integroituja järjestelyjä (IPCR) sekä direktiiviehdotusta kriittisen toimijoiden häiriönsietokyvystä (CER).

Kannanottopyynnössä haasteeksi on tunnistettu muun muassa tiedon, koordinaation ja viestintäkanavien puutteet. Komissiolla, jäsenvaltioilla, sidosryhmillä ja kansalaisilla ei

ole välttämättä keinoja tarvittavien tietojen saamiseksi, jotta kriisejä voidaan hallita ja tuleviin kriiseihin vastata. Toisena haasteena nähdään hätä- ja kriisinhallintaa koskevien säännösten tai toimenpiteiden puuttuminen. Lisäksi olisi tarve selkeyttää olemassa olevia säännöksiä sekä käytössä olevien toimenpiteiden hyödyntämistä. Esimerkiksi jotkin EU:n säännöt ja perussopimuksen periaatteet kuten palveluiden ja henkilöiden vapaa liikkuvuus voivat edellyttää selkeytystä, jotta niitä voidaan hyödyntää kriisitilanteissa. Lisäksi nykyiset säännöt eivät välttämättä huomioi riittävästi kriisihallinnan edellyttämää kiireellisyyttä tai koordinoitua.

Kannanottopyynnössä korostetaan, että välineen tavoitteena on estää häiriöiden syntyminen. Tavoitteena on myös varautua ja valmistautua kriiseihin tarjoamalla riittävästi tietoa, koordinaatiota ja tietojenvaihtomekanismeja EU:n instituutioiden, jäsenvaltioiden ja sidosryhmien välille. Lisäksi halutaan tarjota keinot sisämarkkinoiden kriisinsietokyvyn vahvistamiselle esimerkiksi varmistamalla kriisille relevanttien tuotteiden ja palveluiden saatavuus sekä niiden vapaa liikkuvuus.

Komissio arvioi erilaisia lainsäädännöllisiä ja ei-lainsäädännöllisiä politiikkatoimia tavoitteiden toteuttamiseksi. Vaihtoehdot voitaisiin rakentaa kahden pilarin varaan, jotka ovat kriisivarautuminen ja kriisiin vastaaminen. Mahdollinen kriisivarautumispilari voisi sisältää esimerkiksi strategisten toimitusketjujen seurannan sisämarkkinoiden toimintaan vaikuttavien puutteiden ennakointia, mallin riskien ja varautumisen arviointia, strategisen varastoinnin tärkeiden tuotteiden saatavuuden varmistamiseksi sekä teollisuuden aloitteet strategisten toimitusketjujen häiriönsietokyvyn vahvistamiseksi. Mahdollinen toinen pilari, kriisiin vastaaminen, sisältäisi työkalut kriisin aikana aktivoitavista toimenpiteistä. Tähän voisi sisältyä merkityksellisten tuotteiden ja palveluiden vapaan liikkuvuuden varmistaminen esimerkiksi markkinoille saattamista koskevien menettelyiden sujuvoittamisella. Pilari voisi sisältää myös selvitys- ja yhteistyömahdollisuuksia kartoittavan moduulin julkisissa hankinnoissa, moduulin talouden toimijoihin kohdistetuista tietopyynnöistä, moduulin kansallisten rajoittavien toimenpiteiden tunnistamiseksi, kriisin kannalta merkityksellisten tuotteiden jakelun tehostamisen, tuotantokapasiteetin varmistamisen, julkisten hankintojen tukemisen, lupamenettelyjen nopeuttamisen, velvollisuuden tietyille yrityksille priorisoida tilauksia sekä mahdollisen moduulin kansallisten kriisitoimenpiteiden ilmoitusmekanismista.

Kannanottopyynnössä korostetaan, että väline auttaisi vahvistamaan muun muassa sisämarkkinoiden toimintaa kriisitilanteissa sekä vähentäisi talouden toimijoille koituvia kustannuksia, joita syntyy koordinoimattomista ja pirstaleisista toimista EU:ssa sekä tarjonnan ja kysynnän häiriöistä. Väline lisäisi myös toimenpiteiden läpinäkyvyyttä. Kannanottopyynnössä todetaan, että ehdotuksella ei olisi todennäköisesti suoria ympäristöllisiä tai sosiaalisia vaikutuksia, mutta EU:n perusoikeuksiin liittyviä vaikutuksia sillä voisi olla. Kannanottopyynnössä korostetaan, että ehdotuksesta syntyy todennäköisesti hallinnollisia kustannuksia esimerkiksi tiedonkeruun osalta, mutta kustannuksia vähentää esimerkiksi paremmin koordinoitujen toimien sekä läpinäkyvyyden vahvistaminen.

Julkinen kuuleminen sisältää kysymyspatteriston, jossa on erityisesti sidosryhmille kuten talouden toimijoille suunnattuja kysymyksiä. Kysymyksissä keskitytään keräämään tietoa muun muassa henkilöiden, tavaroiden ja palveluiden vapaan liikkuvuuden rajoituksista sekä niiden vaikutuksista ja tietojensaatavuudesta. Kysymyksissä kerätään myös tietoa EU-tason toimien ja koordinaatiomekanismien vaikutuksista kriisin vaikutusten pienentämisessä tai poistamisessa. Kuulemisessa on lisäksi kysymyksiä tuotteiden ja palveluiden saatavuudesta sekä jäsenvaltioiden ja EU-tason toimien vaikutuksista tuotteiden ja palveluiden saatavuuteen. Lopuksi kuuleminen sisältää kysymyksiä

ratkaisuvaihtoehtoista, joilla voidaan ennakoida, vastata sekä hallita tulevia kriisejä esimerkiksi kerättävien tietojen tai strategisen varastoinnin avulla.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Ehdotuksen oikeusperustana tulee todennäköisesti olemaan SEUT art. 114, mutta komissio arvioi myös muita mahdollisuuksia ehdotuksen lopullisen sisällön perusteella.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentissa sisämarkkina-asioissa vastuuvaliokuntana toimii sisämarkkinat- ja kuluttajansuojavaliokunta (IMCO).

Kansallinen valmistelu

EU-8 kilpailukykyjaosto, kirjallinen menettely 27.-29.4.2022

Eduskuntakäsittely

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Taloudelliset vaikutukset

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

Kannanottopyyntö vaikutustenarviointia varten – Ares(2022)3015323
Komission kuuleminen ja kannanottopyyntö https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13181-Uusi-valine-sisamarkkinoiden-toiminnan-turvaamiseksi-hatatilanteissa_fi

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

TEM Isabella Paju isabella.paju@gov.fi puh. 029 5047015

EUTORI-tunnus

Liitteet

Viite

Asiasanat Hoitaa	kilpailukyky, palvelujen vapaa liikkuvuus, sisämarkkinat, tavaroiden vapaa liikkuvuus TEM, UM
Tiedoksi	EUE, LIIVI, LVM, MMM, OKM, OM, PLM, SM, STM, TULLI, VM, VNK, VTV, YM
